

**2003 MALÎ YILI GENEL VE KATMA BÜTÇE
KANUN TASARILARI İLE 2001 MALÎ YILI GENEL
VE KATMA BÜTÇE KESİN HESAP KANUNU
TASARILARININ PLAN VE BÜTÇE
KOMİSYONU GÖRÜŞME
TUTANAKLARI**

08.03.2003

İÇİNDEKİLER

Türkiye Büyük Millet Meclisi,
Cumhurbaşkanlığı,
Sayıştay,
Radyo ve Televizyon Üst Kurulu

.....

BAŞKAN- Komisyonumuzun değerli üyeleri; 19 uncu Birleşimin İkinci Oturumunu açıyorum.

Söz sırası Sayın Hamzaçebi'de; buyurun efendim.

MEHMET AKİF HAMZAÇEBİ (Trabzon)- Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Komisyonun değerli üyeleri, değerli kurum temsilcileri, Sayın Genel Sekreter, sayın diğer başkanlarımız ve kurumların değerli temsilcileri; Türkiye Büyük Millet Meclisi bütçesi konuşulunca, ister istemez, konu Meclis lojmanlarının satışına geldi. Ben, bütçenin tümü üzerindeki görüşmeler yapılırken yapacağım konuşmayı bu vesileyle burada yapmak istiyorum.

Türkiye'de genel ve katma bütçeli kuruluşların lojman sayısı, Sayın Meclis Başkanının da ifade ettiği gibi, 237 000'dir ve bütçeye de bu rakam eklenilmiştir. Diğer yerel yönetimlerin lojmanlarını ve diğer kamu kurumlarının lojmanlarını ilave ettiğimiz de bu sayı 300 000'e çıkmaktadır.

Kamu personel sayısı ile oranladığımızda, personelin yaklaşık -tüm 300 000 lojmanı alırsak- yüzde 15'i, genel katma bütçeyi alırsak, yaklaşık yüzde 10'u lojmandan yararlanmaktadır.

Meclis lojmanlarının satılması, milletvekillerinin lojmanlarda oturmaması son derece doğru bir uygulama; öncelikle bunu ifade edeyim. Hakikaten, lojman dediğimiz zaman, tarihi gelişimine baktığımızda, çok yakın döneme bakarsak, daha çok 1980 sonrasında ücretlerdeki azalmaya paralel olarak, reel ücretlerdeki azalışa paralel olarak, bürokrasinin, kendini koruma refleksidir lojman sayısındaki artış ve 1980'den sonra çok büyük bir artış yaşanmıştır. 1990'lı yıllarda bir dönem lojmanların azaltılması, satılması gibi eğilimler gündeme gelmişse de, her gelen hükümet döneminde, bu eğilime rağmen lojman sayısında sürekli bir artış olmuştur, önlenememiştir.

Gerçekten, Meclis lojmanı satışını, devletin hantal yapısının düzeltilmesi, revize edilmesi, gözden geçirilmesinin bir adımı olarak almak gerekirdi. Tek başına Meclis

lojmanı satışı doğru bir uygulamadır; ama, eksik kalmış bir uygulamadır. İşin o kısmındaki detayına girmek istemiyorum.

Bütçe Kanunu Tasarısındaki maddeye baktığımızda, satışında izlenecek olan yolun son derece yanlış olduğunu görüyoruz. Sayın Genel Müdür Yardımcısının yaptığı açıklamadan da öğrendik, bir imar planı değişikliği de düşünülüyor. Zaten, maddede, her ölçekteki imar planını yapmaya, yaptırmaya, imar mevzuatının getirmiş olduğu sürelerle ve diğer kısıtlamalara uymaksızın bunları gerçekleştirmeye Bayındırlık Bakanlığı yetkili. İmar durumunda, mevcut imar durumunu daha ileri götürerek, onun değerini biraz daha artırarak bir düzeltme yapmak suretiyle bu yerin satışını son derece yanlış buluyorum. Neden yanlış diyeceksiniz? Eendim, Hazineye daha çok gelir girse yanlış mı olur diyeceksiniz? Soruna oradan bakmıyorum. Eğer bu şekilde bakarsak doğru yere gidemeyiz. Seğmenler Parkının bir kısmını da imara açıp satarsak, oradan da iyi gelir elde ederiz.

İmar planı, Bayındırlık Bakanlığının tek başına yapacağı bir şey değildir. 3194 sayılı İmar Kanununun 9 uncu maddesinde, Bayındırlık Bakanlığına verilmiş birtakım yetkiler vardır; belli alanlarda, belli konularda Bayındırlık Bakanlığının görevleri vardır; ama, bir kent imar planında, belediyenin yapmış olduğu bir imar planına merkezi bir otoritenin müdahale ederek bu plan değişikliğini yapmasını son derece yanlış buluyorum. Mevcut imar durumuyla burası satılabilir.

İkincisi, inşaat yaparak, burada bir kısmını yıkarak yeniden inşaat yapımını, imar durumunu ona daha uygun hale getirerek, inşaatını iyileştirerek satmak gibi bir görevinin olduğunu ben tahmin etmiyorum Maliye Bakanlığının. Maliye Bakanlığı, mevcut mevzuatı çerçevesinde bunu ihaleye çıkarır, satar; ama, istenilen yetki, Sayıştay Kanunundan istisna olacak bu işlemler; Sayıştayın denetimi dışında. Bu, neden istisna tutulmak isteniliyor; saydamlığa gittiğimiz bir dönemde, daha çok saydamlık için hükümetin gündeminde yasalarının olduğu bir süreçte, bu olayı, Sayıştay denetiminin dışına çıkarma anlayışını doğru bulmuyorum.

Üçüncüsü, Devlet İhale Kanunundan istisna olacak, 1050 sayılı Muhasebe Umumiye Kanunundan istisna olacak. İsterse, bunu, Emek İnşaat aracılığıyla satacak. Emek İnşaat, yüzde 49'u Emekli Sandığının, yüzde 49'u Kızılayın, yüzde 2'si de çeşitli kişilerin olan bir şirkettir. Emek İnşaatın işi, bunu alıp yapıp satmak, siteyi yönetmek falan değildir. Devletin elinde şu anda yeterli mevzuat vardır; bunu ihaleye çıkarır, satar, yurt dışına pazarlar, ilanlar verir yabancı gazetelere -geçmişte bunun örnekleri de olmuştur- bütün bunlar yapılabilir.

Eğer, Millî Emlak Genel Müdürlüğü bununla ben uğraşmayayım diyorsa, 4046 sayılı Özelleştirme Kanunu gayet müsaittir, burada uygun yetkiler vardır. Özelleştirme İdaresine devredilir ve Özelleştirme İdaresi bunu pazarlar. Son derece yanlış bir yola gidiyoruz. Bu lojmanlar satılmalıdır, yanlış bulmuyorum; ama, keşke bu lojmanların satışı bir büyük projenin parçası da olabilseydi.

Genellikle, kamu yönetiminde reform dediğimiz zaman, aklımıza hep lojmanlar, sosyal tesisler, makam araçları gibi şeyler geliyor; onun ötesine gitmiyoruz. Aslında, sorun, bu kadar basit değildir. Türkiye, yapısal reformlarının önemini farkına 2000'li yıllara geldiğimizde vardı. Ne zaman ki, kamu finansmanında çok önemli sorunlar

yaşamaya başladık, ne zaman ki uluslararası kuruluşların desteğiyle Türkiye bir istikrar programı uygulamak zorunda kaldı, o zaman yapısal reformlar Türkiye'nin gündemine daha çok yerleşti. Yani, esasında halktan, vatandaştan gelmesi gereken ve vatandaştan gelmesi gereken bu talebi siyasetçinin organize edip yasalaştırması gereken bir talebi, Türkiye, istikrar programı uygulamasıyla zorunlu olarak yapmak gibi çok acı bir durumla karşı karşıya kaldı.

Yöntem ne olursa olsun tabii ki yapısal reformlar son derece önemlidir; ancak, bunlar, hiçbir zaman lojmanlarla, sosyal tesislerle sınırlı değildir. Türkiye'de yapılması gereken kamu harcama reformu, kamu yönetimi reformu dediğimiz reformdur. Bütün problemlerin temelinde bu yatmaktadır.

2001 krizi, bankacılık sistemindeki sorunlardan, bankacılık sisteminin iyi işlememesinden, yıllarca bu sistemi kötüye kullanmamızdan kaynaklandı diyoruz. Mevcut sistem kötü bir bankacılık sistemi yarattı ve bu da, uygulanan programa dayanamayarak, oradan program çöktü ve sorunları orada yaşadık.

Esasında bütün bunların gerisinde, kamu yönetimindeki reform, yani, kamu harcama reformu yatmaktadır ve Türkiye, bu reformu henüz daha yapabilmiş değildir. Atmış olduğu adımlar vardır, Kamu İhale Yasasını çıkarmıştır, başka yasalar çıkarmıştır; ancak, daha tamamlanması gereken birçok düzenleme vardır.

Bu reformların eş zamanlı yapılamayışı da topluma çok önemli maliyetler getirmektedir. Bir reformu yapıyoruz, onun yanında bir başka reform eğer zamanında onunla eş zamanlı yürürlüğe girmiyorsa, anlam ifade etmiyor. Örneğin, sosyal güvenlik reformu. Eski hükümet reform adı altında bir düzenleme yaptı, olumlu düzenlemeler yaptı –eleştiri anlamında bir şey söylemiyorum- ama, çok dar olan bir sosyal güvenlik tabanı üzerinde, çok yüksek primlerle bu sistemi ayakta tutmaya çalışıyor. Prim matrahını yükseltti. Bütün bunlar güzel, yani, şu anlamda güzel: Prim matrahını yükselterek prim hâsılatını yükseltiyor, sistemi ayakta tutmaya çalışıyor; ama, bununla beraber kayıtdışı ekonomiyi önleyecek olan önlemleri, reformları yürürlüğe koyamadığımız için, o sosyal güvenlik reformu istenilen sonuca girmiyor.

Konumuz sosyal güvenlik değil tabii, neden oraya geldik; şimdi, kamu harcama reformu dediğimiz reform gerçekten önemli bir reformdur. Bütçenin hazırlanmasından, Parlamentoda görüşülmesinden, denetlenmesine kadar birçok ayağı vardır.

Bütçeler bir kere, topluma ve hazırlayıcılara, karar alıcılara o incelemeyi, değerlendirmeyi, analizi yapma imkanı verecek bir özelliğe sahip değildir. Bu konuda başlamış olan çalışmalar vardır, hakikaten alınmış olan mesafe vardır; ama, Türkiye bu konuda çok gecikmiştir, bunu süratle yapmalıdır.

Bütçenin denetimi; bütçenin denetimi çok önemlidir. Sayıştay bu konuda gerçekten önemli bir görev üstlenmiştir; ancak, Sayıştayın bu görevi, denetim alanı zamanla daralmıştır. Bu alanın bir kere genişlemesi gerekir. Sayıştay, tüm kamu kurumlarının, tüm devlet kurumlarının harcamalarını denetleyecek özellikte ve yapıda olmalıdır. Sayıştayın bu kapasitesi vardır; bu kapasiteyi, yeter ki bu alanı genişletmek suretiyle yapmalıyız.

İkincisi, mevcut sistemde, daha çok özellikle bütçe sisteminde, işte, vize dediğimiz, kontrol dediğimiz birtakım uygulamalar, bunun bir kısmını Sayıştay da

yapmaktadır, harcamacı kuruluşları, biraz, bu kurumlardan, denetimden ürken bir psikolojiye itmektedir; fonların doğuş nedeni budur esasında. O nedenle, bütçe sisteminin, harcamacı kuruluşlara bir yandan gerekli esnekliği verirken, Sayıştay'ı da gerçek denetim alanına çekmesi gerekir, harcama sonrası yapılacak denetimin de, sadece, mevzuata uygunluk yönüyle değil, gerçekte bir yerindelik denetimi, bir performans denetimine doğru gitmesi gerekir.

BAŞKAN – Sayın Hamzaçebi, toparlar mısın.

MEHMET AKİF HAMZAÇEBİ (Devamla) – Toparlıyorum Sayın Başkan. Çok teşekkür ederim; bir iki dakikanızı istirham ediyorum.

Devletin tüm kuruluşlarının hesapları Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmalı, Meclis bu konuda bilgilendirilmeli. Sayıştay, aşamalı biçimde ön denetimden ayrılarak, harcama sonrası denetime geçmeli. Sayıştay'ın, bir üst denetim organı olarak yeniden güçlendirilmesi ve istisnasız tüm devlet kuruluşlarının Sayıştay kanalıyla denetlenmesi gerekir.

Vaktinizi almamak açısından, Sayın Başkan, konuşmamı burada bitiriyorum, diğer konuşmacılara zaman tanımak açısından.

Teşekkür ediyorum, saygılar sunuyorum.

BAŞKAN – Sayın Hamzaçebi'ye teşekkür ediyoruz.

.....

.....

.....

BAŞKAN – Teşekkür ediyoruz.

Kurum bütçelerinin tümü üzerindeki görüşmelere devam ediyoruz.

İlk söz talebi Sayın Hamzaçebi'nin; buyurun.

MEHMET AKİF HAMZAÇEBİ (Trabzon) – Sayın Başkan, Sayın Bakanlar, Plan ve Bütçe Komisyonunun değerli üyeleri, değerli bürokratlar; tabii, çok sıkışık bir bütçe takviminde bu kadar kurumun bütçesini değerlendirip on dakika içerisinde bu değerlendirmeleri sunmak zaman kısıtlaması nedeniyle oldukça zor. Çok özet olarak bazı konularda görüşlerimi ifade etmeye çalışacağım.

Başbakanlığın koordinasyon birimine dönüştürülmesi yönünde hükümetin yapmış olduğu çalışmalar son derece olumlu. Seçimlerden sonra hükümetin kurulmasıyla birlikte Bakanlık sayısının azaltılması, hakikaten, Türkiye'nin uzun zamandır tartıştığı, ama, bir türlü uygulamaya intikal ettiremediği bir konuydu. Belki koalisyon hükümetlerinin yapısı bunda engel oldu. Tek parti hükümeti olmanın da avantajıyla, hükümet, ilk uygulama olarak Bakanlık sayısının azaltılmasına gitti ve akabinde de Başbakanlığın, Başbakanlığa bağlı birçok birimi, sayısı 33'e inmiş durumda. Sayın Bakanın açıklamalarından öyle aldım. Diğer birimleri de ilgili bakanlıklara veya ilgili olabileceği bakanlıklara bağladı. Bunlar şüphesiz son derece olumlu adımlar. Geçen hükümet döneminde de bölge müdürlüklerinin sayısının azaltılması, kaldırılması yönünde bir kararname çıkmıştı; ama, uygulamaya intikal etmemişti. Bunları devletin küçülmesi kavramı başlığı altında değerlendirdiğimizde, devletin küçülmesini, sadece birim sayısının azaltılması ve devleti bu şekilde etkinleştirmek olarak anlamak biraz eksik kalır. Birim sayısını azaltmak, bakanlık sayısını azaltmak, bölge müdürlüklerini kapatmak, biraz, eksik bir yaklaşım olur.

Tabii ki, bakanlık sayısını azaltılması, hakikaten, son derece doğru bir uygulamadır. Ancak, Türkiye’de yapılması gereken, gerçekte, merkezî yönetimde bir reforma gitmektir. Yani, merkezî yönetimin yapılanmasını yeniden gözden geçirmektir. Bunun yapılabilmesi için bir yerel yönetim reformuna ihtiyaç var. Merkezî yönetimlerin, hükümetlerin yürütecekleri görevlerle yerel yönetimlerin yürütecekleri görevler iyi tanınmalı ve bu hizmet bölüşümü dediğimiz kavram yeniden tanımlanmalıdır. Ancak ondan sonra etkin bir devletten, etkin bir merkezî yönetimden söz edebiliriz. Bunu yapmadığımız zaman, eksik kalır. Sadece bakanlık sayısını azaltmak, Sayın Bakan, gerçi, bunun işaretlerini verdiler. Bir yerel yönetim reformunun da gündemlerinde olduğunu söyledi. Ancak, yerel yönetim reformunu tasarlariken, gerçekten, bugün merkezî hükümet tarafından yürütülen birçok hizmetin yerel yönetimler tarafından yapılması gerektiği kanaatinden, gerçeğinden hareket etmezsek yerel yönetim reformunda anlamlı uygun bir sonuca ulaşamayız. O hizmetler, bütçeleriyle birlikte, personeliyle birlikte yerel yönetimlere mutlaka devredilmelidir. Ondan sonra, gerçekten, etkin bir devlet yönetiminden söz edebiliriz. Tabii, devletin küçülmesi derken, devletin hiçbir zaman temel görevlerinden ayrılması gibi bir yaklaşımı ifade etmiyorum. Devletin sosyal devlet olması gerçeğinden ve doğruluğundan hareketle, devlet, tabii ki, eğitim hizmetlerinde, sağlık hizmetlerinde görev üstlenecektir, üstlenmek zorundadır Türkiye’de. Gelir dağılımına tabii ki müdahale etmek zorundadır. Aksi takdirde, her şeyi piyasa ekonomisinin şartlarına bırakmak, Türkiye gibi bir ülkede, değil Türkiye gibi bir ülkede gelişmiş ülkelerde dahi böyle bir yaklaşım söz konusu değildir.

Yine, Başbakanlık bütçesi vesilesiyle ifade etmek isterim. E-devlet projesi, Başbakanlığın web sitesinde görüyorum. E-devlet projesi de gerçekten merkezî hükümeti etkinleştirmede, devleti etkin kılmada çok önemli bir projedir; ancak, e-devleti, sadece e-devletin teknolojiyen yararlanması olarak almak yanlış bir yaklaşım olur. E-devlet, hiçbir zaman, vatandaşın kamudaki bilgilere çok rahat ulaşabilmesi, kamunun elektronik ortamda vatandaşına bilgi vermesi değildir. Bu, işin bir yönüdür. E-devletin bilgiye ulaşmak yönlü, bilgiye ulaşmak yönlü sunduğu olanaklar tabii ki önemlidir. Ancak, bunun daha ileri aşaması vatandaşların bu bilgilerle devleti denetleyebilme olanağının olabilmesidir. Eğer bu olanak yoksa sadece teknolojiyen yararlanmış oluruz. Bu da bir aşamadır; ama, yeterli değildir. Artık, e-devlet 21 inci Yüzyıl yapılanmalarını kökünden değiştiriyor. Bilgi teknolojilerindeki değişim bütün organizasyonları, devlet, özel sektör bütün organizasyonları değiştiriyor. Hepsi yeniden yapılanmak zorunda. Artık, sınırlar kalkıyor. Coğrafi sınırları kastetmiyorum. Artık, hiçbir zaman bir kamu birimi bir organizasyon belli sınırların arkasında kendisi için ayrılmış alanlar yaratma şansına sahip değil. Ne yapılması lazım; vatandaşın karar alma süreçlerine katılması gerekir. E-devlet projesinin en ileri aşaması bu olmalı. Bunu oy verme anlamında söylemiyorum. Vatandaş, merkezî yönetim ne kadar saydam olursa, ne kadar almış olduğu bütün kararları vatandaşa sunarsa elektronik ortamda veya diğer şekillerde vatandaş bu bilgilere ne kadar ulaşırsa ve karar alma süreçlerine katılırsa bu çok önemli bir keyfiyet. Oy verme anlamında değil, tekrar belirtiyorum. Belediye imar planını değiştirecektir veya Çevre Bakanlığı çevre korumayla ilgili bir karar alacaktır. Bu kararlara vatandaşların verecekleri tepkiler olabilmeli. Bu tepkilerin merkezî yönetime veya yerel yönetimlere ulaşabileceği

kanallar olmalı. Bu kanallar olursa vatandaş merkezî yönetim olsun, yerel yönetim olsun, oradaki karar alma sürecine katılmış olacağı için, o kararlar, gerçekten, çok daha sağlıklı olacaktır, vatandaş tarafından çok daha benimsenen kararlar olacaktır. Hakikaten, demokratik anlamda da, demokrasi anlamında da, çok önemli bir atılımı gerçekleştirmiş oluruz.

Birkaç cümleyle de vakıflar konusuna değinmek istiyorum. Mazbut vakıflar, Osmanlı toprak rejiminden bugüne cumhuriyete miras kalmış olan vakıflardır. Osmanlı toprak rejiminde başlangıçta özel mülkiyetin olmaması vakıfları yaratmıştır. Bir yönüyle, vakıflar, hayır amaçlıdır; ama, doğuşundaki ikinci neden özel mülkiyetin olmamasından dolaydır. Bu nedenle vakıflar doğmuştur. 1800'lü yıllarda arazi kanunnamesiyle birlikte toprakta özel mülkiyetin kabulüyle birlikte toprak rejimi yavaş yavaş değişmeye başlamış, cumhuriyetle birlikte tabî ki tamamen arazi rejimi değişiyor; ama, mazbut vakıflar günümüze kalıyor. Vakıflar Genel Müdürlüğü de bunlar üzerinde çeşitli yetkilere sahip bir kurum. Sayın Bakan açıkladılar, örnek verdiler, dördüncü Vakıf Han'ı örnek verdiler. Ki, Dördüncü Vakıf Han, mevcut vakıf yapıları içerisinde çok daha bakımlı sayılanlardır; yani, bakımsızdır tabî de, diğer binaların, yapıların durumunu açıklamak için söylüyorum. Sayın Bakan, Vakıflar Genel Müdürümüz şüphesiz çok daha iyi biliyorlardır. Özellikle İstanbul'da bu şekilde kirada olmakla birlikte bakımsız kalmış çok sayıda vakıf eser mevcuttur. Bunlar hem bir kültürel mirastır hem bu toplumun varlıklarıdır. Bir çevre bilinciyle, bir kültür bilinciyle bu eserleri çok süratle restore edip tekrar kent yaşamına, toplum yaşamına kazandırmak gerekir. Bütçeler yeterli olmayabilir. Bütçeler dışında bunların birçoğu kirada olan yerlerdir. Zaman zaman Vakıflar Genel Müdürlüğü veya Türkiye Büyük Millet Meclisi vakıf kiralalarına müdahale eden yasalar çıkarmıştır. Bunlar vakıf kiralalarının enflasyondan aşınması nedeniyle sistemi düzeltmeye yönelik müdahaleler olmakla birlikte, temel organize bir fikirden hareket etmediği için yanlış sonuçlar vermiş, çeşitli şikâyetlere yol açmıştır. Çok daha sistemli bakıldığında, orada geliştirilebilecek başka müesseseler mevcuttur. Bu eserleri restore edip tekrar hayatımıza kazandırmak için başka müesseseler geliştirilebilir. Bunun örnekleri vardır. Bunlar üzerinde durup, bu eserleri süratle yaşamımıza kazandırmakta fayda vardır.

Teşekkür ediyorum, saygılar sunuyorum.

BAŞKAN – Biz teşekkür ederiz Sayın Hamzaçebi.